# BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINI O‘QISH VA YOZISHGA O‘RGATISH USULLARI

**Anorqulova Shahrizoda**
Guliston davlat pedagogika insituti talabasi
anorqulovashahrizoda@gmail.com
**Raxmonova Laylo**
Guliston davlat pedagogika insituti talabasi
layloraxmonova606@gmail.com

**Annotatsiya:** mazkur maqola boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘qish va yozishga o‘rgatish usullarini ko‘rib chiqadi. O‘quv jarayonida qo‘llaniladigan zamonaviy va an’anaviy pedagogik metodlar, bolalar psixologiyasining ahamiyati hamda dars samaradorligini oshirish yo‘llari yoritiladi. Metodologiya va didaktik yondashuvlarning o‘zaro ta’siri tahlil qilinib, natijalarga erishish uchun innovatsion yondashuvlar muhokama qilinadi. Maqolada o‘qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar ham keltirilgan.

**Kalit so‘zlar:** o‘qish ko‘nikmalari, yozish ko‘nikmalari, boshlang‘ich ta’lim, pedagogik yondashuvlar, didaktik metodlar, kognitiv rivojlanish.

**Abstract:** this article explores the methods of teaching reading and writing to primary school students. It highlights modern and traditional pedagogical approaches, the importance of child psychology in the learning process, and ways to enhance lesson effectiveness. The interaction of methodological and didactic approaches is analyzed, and innovative strategies for achieving results are discussed. The article also provides practical recommendations for teachers.

**Keywords:** reading skills, writing skills, primary education, pedagogical approaches, didactic methods, cognitive development.

**Kirish.** Boshlang‘ich sinfda o‘qish va yozish ko‘nikmalarini shakllantirish ta’limning eng muhim vazifalaridan biridir. Bolalarning intellektual rivojlanishi, keyingi bosqichlardagi o‘qish samaradorligi va shaxsiy muvaffaqiyatlari aynan boshlang‘ich davrda o‘rganilgan ko‘nikmalarga

bog‘liq. Bu jarayon o‘quvchilarning yoshiga mos yondashuvlarni talab qiladi. O‘qish va yozishni o‘rgatishda nafaqat texnik ko‘nikmalar, balki bolalarning psixologik va ijtimoiy rivojlanishini ham hisobga olish muhimdir. Shu sababli maqolada samarali ta’lim usullari va amaliy yondashuvlar haqida so‘z yuritiladi.

Ushbu maqolada ilmiy-tadqiqot metodlari sifatida:

1. **Nazariy tahlil:** O‘qitish usullari va ta’lim jarayoniga oid ilmiy manbalar o‘rganiladi.
2. **Tajribaviy yondashuv:** Real sinf sharoitlaridagi kuzatishlar asosida amaliy metodlar baholanadi.
3. **Suhbatlar va intervyu:** Tajribali o‘qituvchilar bilan suhbatlar orqali an’anaviy va zamonaviy usullar tahlil qilinadi.

Tadqiqotda asosiy urg‘u o‘quvchilarning yoshiga mos individual yondashuvlarga beriladi. Ushbu metodologiya orqali o‘qitish jarayonining samaradorligi aniqlanadi.

- **Individuallashtirilgan yondashuv:** Har bir bolaning o‘quv sur’ati va qobiliyatlariga mos usullar muvaffaqiyatli ta’lim olishda muhim rol o‘ynaydi.
- **An’anaviy va zamonaviy usullarning integratsiyasi:** Yozuv va o‘qish jarayonida interaktiv texnologiyalar va an’anaviy yondashuvlarni uyg‘unlashtirish yuqori natijalarni beradi.
- **O‘quv materialining qiziqarli taqdimoti:** Didaktik o‘yinlar va vizual vositalardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.
- **Psixologik tayyorgarlikning ahamiyati:** O‘qish va yozishni o‘rgatishda o‘quvchilarning emotsional holatini hisobga olish muhimdir.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘qishga va yozishga o‘rgatishda individual yondashuv katta ahamiyatga ega. Har bir bolaning qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olish dars jarayonining samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, an’anaviy va zamonaviy usullarni uyg‘unlashtirish, masalan, kitob o‘qish bilan bog‘liq o‘yinlar va raqamli platformalarni qo‘llash, o‘quvchilarning ishtirokini faollashtiradi.

Yana bir muhim jihat — bu o‘qituvchilarning pedagogik va psixologik tayyorgarligi. Bolalar bilan ishlashda o‘qituvchining empatiya ko‘rsatishi va emotsional qo‘llab-quvvatlashi muhimdir. Bolalar o‘zlariga ishonch hosil qilganda va muvaffaqiyatga erishayotganini sezganda, ularning o‘qishga bo‘lgan qiziqishi ortadi.

O‘quvchilarni mustaqil fikrlashga va yozma ifoda ko‘nikmalariga o‘rgatish uchun ularning ijodkorligini rag‘batlantirish kerak. Masalan, o‘quvchilardan o‘zlarining kichik hikoyalarini yozib ko‘rish yoki sevimli kitoblar bo‘yicha munozaralar uyushtirish ularga qiziqarli bo‘ladi.

**1. Individual yondashuvning ahamiyati.** Har bir o‘quvchining qobiliyatlari, bilish darajasi va o‘quv sur’ati turlicha bo‘lgani sababli ta’lim jarayonida individual yondashuv katta ahamiyat kasb etadi. Ayrim o‘quvchilar o‘qishni tez o‘zlashtirsa, boshqalarga ko‘proq vaqt va e’tibor kerak bo‘ladi. Shuning uchun o‘qituvchilar bolalarning qobiliyatlarini to‘g‘ri baholash va har biriga mos ta’lim usulini tanlashlari muhim. Bunda ko‘rsatma-mashqlar, shaxsiy topshiriqlar va rag‘batlantiruvchi vositalardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi.

O‘quvchilarga o‘qish va yozishni o‘rgatishda Vigotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” tamoyili qo‘llaniladi. Bu tamoyilga ko‘ra, o‘qituvchi o‘quvchining mavjud bilimlarini inobatga olib, unga biroz qiyinroq vazifalar berib boradi. Shunday yondashuv bolalarda qiziqish uyg‘otadi va ularda muvaffaqiyatga erishish uchun motivatsiya hosil qiladi.

**2. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning qo‘llanilishi.** O‘quv jarayonida texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning o‘qishga va yozishga bo‘lgan qiziqishini oshirishga yordam beradi. Masalan, interaktiv doskalar, audio va video materiallar bolalarning o‘quv jarayoniga faol qo‘shilishini ta’minlaydi.

**Didaktik o‘yinlar** o‘quvchilarning e’tiborini jamlashda muhim ahamiyatga ega. Masalan, harflarni taniy olmayotgan o‘quvchilar uchun maxsus ilovalar yordamida interaktiv o‘yinlar tashkil qilish mumkin. Bu usul o‘quvchilarning e’tiborini jalb qilish bilan birga, ularda mantiqiy va ijodiy tafakkurni ham rivojlantiradi.

**3. Psixologik omillar va emotsional qo‘llab-quvvatlash.** Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining psixologik rivojlanishi ta’lim jarayonida muhim omil hisoblanadi. Bolalar bu

davrda o‘zlariga ishonch hosil qilishni, muammolarni mustaqil hal qilishni va o‘z fikrlarini ifodalashni o‘rganadi. O‘qituvchi bolalarning emotsional holatini hisobga olib, darslarda ular bilan ijobiy muloqot o‘rnatishi kerak. Bolaning xatosi uchun tanbeh berish o‘rniga, rag‘batlantirish usuli qo‘llansa, u o‘z kamchiliklarini tuzatishga ko‘proq intiladi.

**Empatiya** va **rag‘batlantirish** — bu jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. O‘qituvchi bolalarning his-tuyg‘ulariga e’tibor qaratib, ularga qiyin vaziyatlarda yordam berishi kerak. Bu bolalarning darsga qiziqishi va o‘zlashtirish darajasini oshiradi.

**4. An’anaviy va innovatsion metodlarning uyg‘unligi.** An’anaviy o‘qitish usullari, masalan, diktant va ko‘chirma yozish mashqlari bolalarning yozish ko‘nikmalarini mustahkamlashda hali ham samarali hisoblanadi. Shu bilan birga, zamonaviy yondashuvlar, jumladan, ijodiy yozuv va qiziqarli o‘qish topshiriqlarini qo‘llash bolalarning o‘qish va yozishga bo‘lgan qiziqishini yanada oshiradi.

Masalan, o‘quvchilardan sevimli kitoblari haqida kichik insho yozish yoki ertaklar o‘qib, munozaralar tashkil qilish ularda ijodkorlikni rivojlantiradi. Shu tarzda an’anaviy va zamonaviy metodlarni uyg‘unlashtirish bolalar o‘rtasida yuqori natijalarni ta’minlaydi.

**5. Rivojlantiruvchi muhit yaratishning ahamiyati.** Boshlang‘ich sinfda ta’lim samaradorligini oshirish uchun sinfda rivojlantiruvchi va ijodiy muhit yaratish lozim. O‘quvchilar erkin fikrlash va ijod qilish imkoniga ega bo‘lgan muhitda o‘zlarini qulay his qiladi va o‘quv jarayoniga faolroq qo‘shiladi. Shu maqsadda sinfda kitoblar, didaktik o‘yinlar va yozuv materiallari bilan boyitilgan maxsus burchaklar tashkil qilish tavsiya etiladi.

**Hamkorlikda o‘qitish usuli** ham yaxshi samara beradi. Bu usulda bolalar kichik guruhlarda ishlash orqali bir-biridan o‘rganadi va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘qituvchi har bir guruhga topshiriq berib, ularning o‘zaro hamkorlikda ishlashini kuzatadi.

**6. O‘quvchilarning o‘z-o‘zini nazorat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish.** O‘qituvchi bolalarda mustaqillik va o‘z-o‘zini nazorat qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e’tibor qaratishi kerak. Masalan, o‘quvchilarga kunlik topshiriqlar berish va ular o‘z vaqtida bajarilganini nazorat qilish orqali ular mas’uliyatni his qila boshlaydi. Shuningdek, topshiriqlarni bajarishda o‘quvchilarni mustaqil qaror qabul qilishga o‘rgatish ularda mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Yozuv ko‘nikmalarini rivojlantirishda o‘quv kundaligi yuritish samarali usullardan biridir. Bolalar kunlik taassurotlarini kundaliklariga yozib borish orqali o‘z fikrlarini ifodalashni mashq qiladi va yozuv ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

**Xulosa.** Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘qish va yozishga o‘rgatish jarayoni murakkab, ammo samarali pedagogik yondashuvlar yordamida natijali bo‘lishi mumkin. Bolalarning yoshiga mos metodlarni qo‘llash, didaktik o‘yinlar va innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta’lim sifatini oshiradi. Shu bilan birga, psixologik qo‘llab-quvvatlash va individual yondashuv ham ta’lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. O‘qituvchilarning uzluksiz malaka oshirishi va yangi metodlarni o‘zlashtirishi o‘quv jarayonini yanada boyitadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. "Ta'lim to‘g‘risida" Qonun (2020-yilda qabul qilingan.)
2. Davlatov, D. Boshlang‘ich ta'limda interfaol metodlar. –T.: Ilm-Ziyo, 2021.
3. Maxkamova, R. Boshlang‘ich sinflarda o‘qitish metodikasi. –T.: O‘qituvchi nashriyoti, 2020.
4. Qodirova, Sh. Ta'lim texnologiyalari asoslari. –T.: Tafakkur, 2017.
5. Sultonova, M. Boshlang‘ich ta'lim metodlari. –T.: Sharq nashriyoti, 2018.
6. Vygotskiy, L. S. Bolalar psixologiyasi va ta'lim. –T.: Fan va texnologiya, 2019.